Regeringskansliet

Faktapromemoria
Riksdagsår: 2026/27
FPM-nummer: 17
2026-11-24

Meddelande om EU:s strategi för Arktis

Utrikesdepartementet

Dokumentbeteckning

JOIN(2026) 100 Celexnummer 52026JC0100

GEMENSAMT MEDDELANDE TILL EUROPAPARLAMENTET, RÅDET, EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉN SAMT REGIONKOMMITTÉN: Europas norra grannskap: En ny strategi för Arktis

Sammanfattning

I det gemensamma meddelandet ”Europas norra grannskap: En ny strategi för Arktis” presenterar kommissionen och den höga representanten för utrikes frågor och säkerhetspolitik EU:s nya Arktisstrategi. Meddelandet presenteras mot bakgrund av Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina och det förändrade säkerhetspolitiska läget i Europa. Strategin betonar att säkerhetsläget i Arktis är en gemensam angelägenhet som påverkar hela Europas säkerhet. Den nya Arktisstrategin innebär ett förstärkt EU-engagemang i Arktis och fördjupat samarbete med likasinnade stater i Arktis. Strategin lägger tonvikt vid säkerhetspolitiska och strategiska utmaningar i Arktis och knyter samman flera dimensioner av säkerhet, däribland klimatförändringar, hållbar ekonomisk utveckling och motståndskraftiga samhällen. Strategin presenterar flera konkreta förslag, kortsiktiga såväl som långsiktiga, på politikområden där utvecklingen i Arktis är av betydelse för EU. Regeringen välkomnar den breda, säkerhetspolitiska ansatsen och fördjupade partnerskap med likasinnade stater. Regeringen välkomnar att meddelandet både lyfter EU:s arktiska medlemsstater Sverige, Finland och Danmark, och befäster Arktis betydelse för Europa liksom EU:s betydande roll i Arktis. Regeringen konstaterar att säkerhet och försvar utgör medlemsstaternas befogenhet och betonar att samarbetet på området bör vara medlemsstatsdrivet

1. Förslaget

1.1 Ärendets bakgrund

Den 20 oktober 2026 presenterade kommissionen och den höga representanten för utrikes frågor och säkerhetspolitik ett gemensamt meddelande i form av en ny Arktisstrategi för EU.

Meddelandet utgör en säkerhetspolitisk uppdatering av EU:s Arktisstrategi från 2021, i form av både analys och åtgärder. De strategiska prioriteringarna från EU:s strategi 2021 kvarstår, med betoning på fredlig samverkan, klimat och miljö samt hållbar utveckling. Det nya meddelandet lades fram mot bakgrund av Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina och det förändrade säkerhetspolitiska läget i Europa, med följdverkningar också i Arktis. Även klimatförändringarnas konsekvenser och ökande internationellt intresse för Arktis och dess ekonomiska potential utgör grund för det nya meddelandet.

1.2 Förslagets innehåll

I meddelandet beskrivs det allvarliga säkerhetsläget i Arktis och dess konsekvenser för Europas säkerhet. Delar av Arktis ingår i EU, och säkerhetsläget i Arktis är en gemensam europeisk angelägenhet. Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina har förändrat säkerhetsläget i Europa och Arktis. Klimatförändringarnas dramatiska konsekvenser utgör ytterligare hot med långsiktiga konsekvenser för Europas säkerhet.

Meddelandet innehåller fem strategiska fokusområden: strategiska partnerskap med likasinnade stater i Arktis, säkerhet och motståndskraft, klimat- och miljöförändringar, hållbar ekonomisk utveckling, samt Arktis befolkning.

Fördjupat samarbete med likasinnade stater i Arktis beskrivs som centralt för EU:s aktörskap i Arktis och ska baseras på gemensamma värderingar. Meddelandet använder begreppet Norra grannskapet (”Northern Neighbourhood”) med avseende på den bredare arktiska regionen. Samarbetet med Norge, Island, Kanada och USA liksom med Storbritannien lyfts särskilt. Multilateralt samarbete i Arktis konstateras fortsatt vara betydelsefullt och Arktiska rådet beskrivs som det huvudsakliga forumet för internationellt samarbete i Arktis.

För att möta säkerhetsutmaningar i Arktis understryker meddelandet vikten av strategiska resurser som kan bidra till ökad säkerhet och motståndskraft. Fördjupat samarbete mellan EU och Nato samt förstärkt maritim säkerhet, militär rörlighet och europeisk isbrytarkapacitet anges som åtgärder.

Klimatförändringarnas effekter får konsekvenser för hela Europa, förstärker säkerhetsrisker och förändrar såväl ekonomiska möjligheter som levnadsvillkor för befolkningen i Arktis, inklusive urfolk. Klimatförändringarna påverkar stabiliteten i de arktiska ekosystemen negativt. Meddelandet upprepar EU:s klimatåtaganden och åtaganden för att skydda den arktiska miljön inklusive ekosystem samt befolkning.

För att bidra till en hållbar ekonomisk utveckling krävs förstärkt infrastruktur och konnektivitet, inklusive transportinfrastruktur, rymdförmågor, undervattenskablar och satsningar på förnybar energi. Hållbar utvinning av kritiska metaller och mineral liksom polarforskning är av strategisk vikt. Turism, fiske och den blå ekonomin är centrala för arktiska ekonomier och ska stärkas.

Livskraftiga arktiska samhällen är av vikt för att stärka motståndskraft och säkerställa att EU:s arktiska regioner förblir attraktiva platser att bo och leva i. Sammanhållningspolitikens fonder är EU:s viktigaste investeringsverktyg för att skapa tillväxt och sysselsättning lokalt och regionalt och som bidrar väsentligt till regional utveckling i Arktis. Gränsöverskridande samarbete på regional och lokal nivå är prioriterade. Kommissionen betonar betydelsen av ungas utbildningsmöjligheter och deltagande i samhället, inklusive med EU:s institutioner. Ökad inkludering och stärkt kapacitet för deltagande av urfolk i dialog med EU och andra aktörer framhålls också som viktigt.

1.3 Gällande svenska regler och förslagets effekt på dessa

Inte aktuellt då det rör sig om ett meddelande.

1.4 Budgetära konsekvenser och konsekvensanalys

Meddelandets förslag medför inga budgetära konsekvenser.

2. Ståndpunkter

2.1 Preliminär svensk ståndpunkt

Regeringen välkomnar meddelandet och ställer sig positiv till att EU lägger fram en ambitiös Arktispolitik. Regeringen menar att det är positivt att EU stärker sin roll som säkerhetspolitisk aktör i Arktis och utvecklar unionens Arktispolitik. Utvecklingen i Arktis är en central angelägenhet för hela EU och EU är en viktig partner i Arktis.

Regeringen konstaterar att säkerhet och försvar utgör medlemsstaternas befogenhet och betonar att samarbetet på området bör vara medlemsstatsdrivet.

Meddelandet innehåller en rad åtgärdsförslag som behöver konkretiseras i den fortsatta processen. I det fall förslagen medför ekonomiska konsekvenser ska Sverige mot bakgrund av vår budgetrestriktiva hållning agera för att meddelandets ekonomiska konsekvenser begränsas både för statens budget och EU-budgeten.

Förslagen behöver analyseras och beredas vidare i Regeringskansliet. Som initial utgångspunkt, innan en vidare analys har genomförts, anför regeringen följande.

Övergripande säkerhetspolitisk bedömning

EU:s nya Arktisstrategi ligger på ett övergripande sätt väl i linje med Sveriges strategi för ett fredligt, säkert och hållbart Arktis (Skr. 2025/26:268) från 2026 och med svenska utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska prioriteringar. Meddelandet anför att Arktis inte utgör en isolerad region utan är del av Europas säkerhetsmiljö. I meddelandet beskrivs ökande geopolitisk konkurrens och militär aktivitet i Arktis, samt hot mot kritisk infrastruktur och framväxten av nya transportleder, i linje med svenska bedömningar.

Regeringen välkomnar den breda säkerhetspolitiska ansatsen i meddelandet som inkluderar klimatförändringar, hållbar ekonomisk utveckling och motståndskraftiga samhällen. Av särskild betydelse är EU:s understrykande av vikten av upprätthållandet av folkrätten inklusive havsrätten i Arktis.

Regeringen stödjer skrivningarna om Ryssland som det dimensionerande hotet, om Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina och om konsekvenserna av Rysslands agerande för säkerhetsläget i Arktis. Regeringen delar överlag beskrivningen i meddelandet om Kinas växande ambitioner och samverkan med Ryssland i Arktis. Regeringen noterar samtidigt att skrivningarna om Kina är mindre utvecklade i EU:s meddelande än i Sveriges Arktisstrategi, där Kinas växande intresse för Arktis tydligare placeras i ett säkerhetspolitiskt och geostrategiskt sammanhang.

EU och Nato är centrala för fred och utveckling i Arktis. Regeringen anser att det är positivt att fördjupat samarbete med Nato lyfts fram, och betonar vikten av en tydlig arbetsfördelning mellan EU och Nato, Det är välkommet att meddelandet betonar vikten av stärkt militär rörlighet, i synnerhet i väst-östlig riktning, och det pågående arbetet kopplat till EU-förordningen om militär rörlighet. Regeringen bedömer att skrivningar gällande militär rörlighet är i linje med svenska intressen.

Regeringen välkomnar fördjupat samarbete med likasinnade arktiska stater. Det ligger i Sveriges intresse att EU:s samarbete med strategiska likasinnade partner såsom de arktiska staterna Norge, Island, Kanada och USA, liksom med Storbritannien, stärks. Regeringen stödjer ett starkt och proaktivt EU-engagemang i Grönland.

Strategiska resurser

Regeringen välkomnar att meddelandet betonar vikten av EU:s rymdförmågor, motverkan av cyber- och hybridhot samt skydd av kritisk infrastruktur. Det är positivt att EU avser stärka maritim säkerhet genom Arktisanpassade resurser för både civila och militära ändamål (s.k. *dual-use* samt *multipurpose*-resurser), satellitdata, in-situ-observationer, sensorer och informationsdelning.

Meddelandet föreslår etableringen av en maritim säkerhetshub, inklusive en arktisk kabelhub. Ökad aktivitet i arktiska farvatten, kommersiellt fiske, samt planerade kabelinfrastruktursatsningar, i kombination med ökande hybridhot utgör skäl för förstärkt informationsutbyte, lägesuppfattning och övervakning samt skydd av kabelinfrastruktur. Regeringen delar behovsanalysen i meddelandet.

Regeringen välkomnar att rymdförmågor beskrivs som betydelsefulla strategiska resurser för säkerhet, forskning och konkurrenskraft. Regeringen välkomnar särskilt fokuset på utveckling av EU:s rymdhamnar och utsändningsleverantörer för att stärka unionens autonomi. Rymdresurser är betydelsefulla för att verka i Arktis, inte minst kopplat till säkerhet och försvar, och EU behöver öka sin förmåga att sända upp satelliter.

Regeringen välkomnar att strategin tillkännager avsikten att uppnå polär täckning för programmet för säker satellitkommunikation, Iris². Regeringen menar att Iris² bör ha fullgod täckning även över höga nordliga breddgrader samt att medlemsstaternas behov och strategiska resurser behöver vara utgångspunkt för den fortsatta utbyggnaden av Iris². Enligt regeringen är det prioriterat att säkerställa att finansiering av polär täckning av Iris² inte belastar medlemsstaterna utanför EU:s långtidsbudget och att en aktivering går i takt med tidsplanen för konstellationen i övrigt.

Digitalisering är en nyckelfaktor för ökad medborgarnytta och stärkt konkurrenskraft. För att kunna nyttja digitala tjänster är tillgång till konnektivitet avgörande. Det är välkommet att EU betonar vikten av utbyggd och säker digital konnektivitet. Betoningen på säker undervattensinfrastruktur med syfte att förstärka konnektiviteten från Europa till Asien och Nordamerika ligger i linje med det nordiska initiativet Polar Connect. Det är positivt att meddelandet betonar att klimatanpassad konnektivitetsinfrastruktur, både digital infrastruktur och transportinfrastruktur, bidrar till motståndskraftiga samhällen, räddning och beredskap, social sammanhållning och ekonomisk utveckling.

Polarforskning och isbrytarkapacitet

Meddelandet betonar vikten av att utöka den europeiska isbrytarförmågan för att säkra närvaro i Högarktis samt för flera strategiska ändamål med dubbla användningsområden, inklusive för sjösäkerhet, undervattensinfrastruktur, oljeskydd och forskning. Regeringen välkomnar att EU avser se över och utveckla vägar för att gemensamt stärka den europeiska isbrytarförmågan i samverkan med likasinnade arktiska stater.

Lydelserna om polarforskningens betydelse för att öka förståelsen för bland annat klimatförändringar och förlust av biologisk mångfald ligger i linje med

svenska prioriteringar. Regeringen välkomnar att European Polar Coordination Office (EPCO), beläget i Umeå, ska förstärkas till ett EU-nav för polarforskning. Ramprogrammet för forskning och innovation, Horisont Europa, pekas i meddelandet ut som centralt för polarforskning och regeringen anser att det är positivt att EU avser att bibehålla en ledande roll inom polarforskning.

Klimat, miljö och biologisk mångfald

Regeringen välkomnar att EU-strategin betonar den påverkan som klimatförändringarna har på Arktis miljö, klimat och befolkning. Klimatförändringarna ökar säkerhetsrisker, förändrar ekonomiska möjligheter och medför allvarliga konsekvenser för den arktiska befolkningen och naturmiljön. Meddelandet konstaterar att de snabba klimatförändringarna kräver kraftfullare åtgärder. Regeringen välkomnar lydelser om behovet av såväl utsläppsminskningar som anpassning till ett förändrat klimat. Regeringen välkomnar även att meddelandet kopplar samman en hållbar grön omställning med konkurrenskraft, innovation, energiförsörjning och ekonomisk utveckling. Regeringen anser det positivt att EU betonar Parisavtalets mål och EU:s klimatlag, föreslår initiativ för att skydda Arktis miljö och befolkning, samt betonar stärkt kunskap om klimatförändringarnas effekter genom miljöövervakning, observationer och forskning.

Meddelandet ger ett tydligare utrymme åt frågor om innovation, energi, kritiska råmaterial och hållbar ekonomisk utveckling. Klimat- och miljöperspektiven kopplas därmed i större utsträckning till frågor om konkurrenskraft, försörjningstrygghet och omställning. Regeringen anser att det är positivt att utvecklingen av råmaterial och annan samhällsviktig infrastruktur kopplas till höga krav på miljöhänsyn och social hållbarhet. Regeringen välkomnar meddelandets position avseende djuphavsgruvdrift, som är i linje med svensk ståndpunkt.

Det är positivt att biologisk mångfald, marina ekosystem och föroreningsfrågor betonas i strategin, samt att dessa frågor kopplas till klimatförändringar och utvecklingen av hållbara samhällen i Arktis.

Motståndskraftiga samhällen

Regeringen välkomnar EU:s ambitionsökning inom samhällets beredskap och motståndskraft mot hybridhot. Regeringen välkomnar förslag i meddelandet om att stärka beredskap och samverkan på kommunal och regional nivå. Social motståndskraft och civil beredskap i Arktis är prioriterat och ska fortsatt bedrivas på regional, nationell och internationell nivå.

Regeringen välkomnar att EU:s strategi lyfter fram EU:s insatser som finansieras av den regionala utvecklingsfonden (Eruf) och EU:s Interreg-program i Arktis. Insatserna bidrar till projekt och företag som främjar platsbaserade lösningar för grön omställning, konkurrenskraft, infrastruktur, utbildning och innovation, som är avgörande för regional utveckling.

Urfolk

Regeringen välkomnar skrivningar om urfolks rättigheter. Regeringen välkomnar involvering av urfolk i forskning i och om Arktis samt stöd till forskningsprojekt ledda av urfolk. Regeringen anser att det är positivt att EU betonar vikten av att urfolks perspektiv och erfarenheter inkluderas i EU:s policyarbete i Arktis.

Unga i Arktis

Regeringen välkomnar att ungas engagemang lyfts fram för att stärka motståndskraft lokalt och regionalt i Arktis, samt att unga ges möjligheter att påverka beslutsfattande i frågor som rör dem, som till exempel inom klimat och social rättvisa. Regeringen välkomnar även förslag kring arktisk ungdomsdialog och fortsatt betoning på befintliga program som Erasmus+.

2.2 Medlemsstaternas ståndpunkter

Överlag har meddelandet välkomnats brett av medlemsstaterna och intresset för meddelandet har varit stort. Någon detaljerad behandling i rådet har ännu inte skett.

2.3 Institutionernas ståndpunkter

Europaparlamentets ståndpunkter till meddelandets förslag till strategiska mål och enskilda åtgärder är inte kända.

2.4 Remissinstansernas och andra intressenters ståndpunkter

Kommissionen genomförde en öppen konsultationsprocess mellan december 2025 och mars 2026.

3. Förslagets förutsättningar

3.1 Rättslig grund och beslutsförfarande

Kommissionens meddelande förväntas ligga till grund för rådsslutsatser i början av 2027.

3.2 Subsidiaritets- och proportionalitetsprinciperna

Inte aktuellt då det rör sig om ett meddelande.

4. Övrigt

4.1 Fortsatt behandling av ärendet

Rådsslutsatser väntas i början av 2027.

4.2 Fackuttryck och termer

-